

סימני דרך

מי זוכר ומי יודע
את הדרך אל ביתי
מי אשר קולי שומע
הוא יבוא הפיתה אתי

נעמי שמר

עריכה:

אילנה עב"ו גולן, דותן אריאלי - המדרשה באורנים-החלוץ

נירה נחליאל - מדרשת חנתון

עיצוב:

מרב זימלר Brandbakery.co.il

מהדורה פנימית

ניסן תשפ"ד, אפריל 2024

דברי פתיחה

ליל הסדר השנה הוא ניסיון ליצור אי של סדר בתוך אי-הסדר, לשמור על המסורת ועל הקבוע בצד השינוי, זה שנכפה עלינו וזה שאנו מרגישים מחויבים לחולל.

הלילה ננסה לעקוב אחר "סימני הסדר" בתור סימני דרך לתקופה זו, לרגשותינו ולתחושותינו המגוונים. לפניכם הצעות לתוספת להגדה של פסח, ואתם מוזמנים ומוזמנות לבחור מביניהם את מה שמתאים למשפחה שלכם –

תפילה

שיר לקריאה

נקודה למחשבה

שירה

הצעה לפעילות ושיחה

בין סימני הסדר תמצאו גם ברכות לארבע הכוסות, כולן מוקדשות לכל מה שנשתנה השנה.

להכנת סימני הדרך חברנו הפעם המדרשה באורנים – החלוץ ומדרשת חנתון, מתוך שיתוף רעיוני וקרבת הלב, בתקווה ותפילה לאיחוי וחיוק הקשרים בין כל חלקי עמנו.

חג שמח!

אילנה, דותן ונירה

נישא תפילה

שכל החטופים והחטופות
יחזרו הביתה במהרה, בשלום, ברפואת הגוף והנפש,
שהמשפחות יחבקו אותם ואותן בקרוב ובאהבה.

נישא תפילה

להחלמת הפצועים והפצועות
לתקווה למרפא ומזור לכאב הנורא.
נישא תפילה שכל החיילים, החיילות וכוחות הביטחון ישובו בריאים ושלמים.
נישא תפילה לשלום ולרפואת כל השבור, הכואב, הדואג והעצוב.
מי ייתן ויבוא שלום עלינו.

ונאמר אמן.

הדס רון זריז

כוס ראשונה - בטרם

הכוס הראשונה מבטאת את האומץ לקדש עוד בטרם ידענו אם נצא ממצרים שלנו. הכוס הראשונה מסמלת את התקווה שבתוך כאב המסע נזכה לבנות עתיד של שלום לילדינו במדינה האהובה שלנו, ולהגיע לארץ המובטחת. עם ישראל והתנועה הציונית ידעו לחלום - לראות מעבר להווה המוצף קשיים, להרים מבט גם משאול תחתיות, לראות את האופק ולדעת שבוא-יבוא היום. היום בהיותנו ריבון במולדתנו, כשאנו חזקים עשרות מונים מכל תקופה אחרת בהיסטוריה של עמנו - בזכרנו את יציאת מצרים נזכור את היכולת לצאת למסע מתוך המצוקה, היכולת הנחשופית לנתב דרך בתוך מים סוערים, והיכולת לשיר שירה חדשה ולקדש שעוד לא אבדה תקוותנו.

יואב אנדי

בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְּרֵי הַגֶּפֶן:

המים שבהם ניטול את ידינו מסוגלים בשקיפותם לשקף את דמותנו כבמראה.
 כך גם פני האחרים שמתבוננים בנו ואנו בהם, יכולים לשקף לנו משהו מעצמנו.

"כַּמַּיִם הַפָּנִים לַפָּנִים כִּן יֵב הָאָדָם לָאָדָם" (משלי כו, יט)

"כִּמּוֹ דֶּהֱךְ הַמַּיִם מֵרָאָה אֶת הַפָּנִים בְּדוֹמָה לְהַפָּנִים הַמְּסִתְּפָלִים בָּהּ -

אם שוֹתְקוֹת שוֹתְקוֹת,

כִּן יֵב הָאָדָם לָאָדָם -

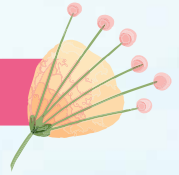
אם לִבּוֹ טוֹב עַל חֶבְרוֹ יֵיטִיב גַּם לִבּוֹ,

וְאִם רָעָה תִּרְעַע גַּם הִיא"

מצודת דוד

כרפס

הכרפס הוא ירק שמסמל את האביב ואת ההתחדשות.

ציפייה לאושר | אסתר שמיר

תגלית עד האפק
צהוב של חרציות
כמה פשוט להיות
כמה פשוט להיות

האביב הוא צפייה דרוכה לאשר
בתמי צהב פורחים כמו הבטחה
ומה שינרע מגיב חיים ויפי
דמעות כאב הופכות לדמעות שמחה

האביב הוא צפייה דרוכה לאשר
אתה לוקח את ידי אל תוך שבילי לברך
רגלי קלות לא מסרבות ללכת
וכך אני צועדת לצדך.

וזה מפחיד אותי לרצות לקחת חלק
אפשר להפגע אפשר לכאב
קצת אמין לב לא יעשה לי נזק
האביב הזה יקח אותי אל תוך הטוב

וגם אתה, גן גם אתה תקנה לאשר
היו לי הבטחות כאלה לא פעם בחיי
יש משהו שונה שמבשר לי:
הפעם יברך אביב את כל פרחי

יהיז

שבירת המצה מבטאת את השבר שאנו מקווים לתקן.

מזה שבועות אני מדממת שירים | איריס אליה כהן

אני קוראת לקבץ "גון"

מוחקת

קוראת לו "אוקטובר"

מלשנה ל"שבועה"

מחליפה ל"תהום"

מלשנה: "תהומות"

קוראת לו "כשאל"

קוראת לו "תקנה"

מוכה למחשב שזיכר

הוא עונה לי "שומר את תקנה"

זהו החלק המרכזי של ליל הסדר, בו מספרים את סיפור התהוות העם ביציאת מצרים.

משה | יאנוש קורצ'אק

אביט למרוחק, אביט ואספר. אספר את האמת על מה שהיה לפני. ... אספר את האמת על משה, אולם את האמת בלבד, בהיות משה ילד. ...

לא הצפנתי ילד מפני חיילי האויב, אך אנחש, כי יוכבד לא הרבתה להוציא את משה החוצה, בימים אשר הצפינתו, ועל כן ידע יותר את הלילה מן היום. אני מנחש, כי הילד ממצמץ בעיניו ומתפלא, בהביטו על העצים הירוקים, על השמים הגבוהים, כי נשימתו מעמיקה והוא שותה את האוויר לרוויה, ישמח אף יריע, כי העולם כולו אור ושגב ושמחה. ...

אני קורא: "נתאקֶר לָהּ בַּת פְּרָעָה הַיְלִיכִי אֶת הַגֶּלֶד הַזֶּה וְהִינָקְהוּ לִי" איך תביט יוכבד, איך תוציא את משה מן התיבה, מה תאמר, איך תאמצו אל לבה... קשה תעלומת השמחה בבואה לאחר רוב ימי-חרדה ולילות מצוקה – הללויה. ...

למד את החיים, משה הקטן, כי קשים המה, ילדי. וזכור אשר ימצאך... ומתוך זכרוןך תכתוב בתורה לעמך: ... "תורה אחת ומשפט אחד יהיה לכם ולגר הגר אתכם" אף תכתוב בה: "וגר לא תונה ולא תלחצנו, כי גרים הייתם בארץ מצרים". ...

הגד איפה אתה, מה היו חלומותי ואמיותותי אשר אבדו בחולות המדבר וברוב דרכים, בדמי מלחמות רבות, בהרים, בנהרות, בערים, ובחורבות ערים, אשר בהם הלכו ישראל והעמים שלושת אלפי שנים. אמרתי לכתוב כל אלה, ולא השכלתי לעשות כחפצי, כי זקנתי ועייפתי ואינני ילד. ואתה, תיטיב ממני לדעת את הדבר הזה ותשכיל לעשותו. (מתוך "דת הילד", ילדי התנ"ך)

זו הזדמנות להוסיף לסיפור העם עוד סיפור שעובר במשפחה.

- ספרו סיפור שקשור למשפחה או למסורת המשפחתית שלכם.
- מי מתנדב או מתנדבת לספר?

כוס שניה - מה נשתנה?

נמוזוג כוס שניה ונשאל יחד גדולים.ות וקטנים.ות - מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות? מה נשתנה מהשנה שחלפה? אילו שאלות חיים גדולות פגשנו? למי אנחנו מתגעגעים? למה אנחנו מתגעגעים בחיינו לפני המלחמה?

מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות? שבכל הלילות מזה שישה חודשים אנו דואגים/ות וכואבים.ות, הלילה הזה נבקש להביא תקווה, לזכור את השינוי הגדול שהתחולל בחיי בני ובנות ישראל ואת הפחד שליווה אותם ביציאת מצרים. נזכור את הדרך הארוכה שעברנו כעם, נקווה שגם אנחנו נחצה עוד רגע את ים סוף אל הצד השני, שבו יחכו לנו חירות, הגנה, תורה ושלוש, שנאמר "יְהִי שְׁלוֹם בְּיַדְךָ יְשׁוּבָה בְּאַרְמוֹתֶיךָ" (תהילים קכב, ז)

נעמי עיואן קרן

ברוכה את עין החיים, מצמיחה פרי הגפן מרשה פאלק
ברוך אתה ה' אלהינו מְלֶכֶךְ הָעוֹלָם, בּוֹרֵא פְּרֵי הַגֶּפֶן.

רחצה - כוס מרים

מרים הנביאה היא אחת הדמויות המרגשות בסיפור יציאת מצרים. מרים נותרת רוב הזמן חבויה מאחורי קני הסוף, אולם היא משכילה להופיע ברגע הנכון, ותמיד בהקשר של מים: בצעירותה משגיחה מרים על תיבת משה ביאור ומשכנעת את בת פרעה לקחת את אימה כמינקת. בשעת קריעת ים סוף היא סוחפת את נשות ישראל בשיר, מחול והודיה לה'. בארה של מרים סיפקה מים לבני ישראל לאורך מסעם הארוך במדבר הצחיח.

בליל הסדר אנו נזכרים במנהיגותה של מרים ומתפללים שבארה תוסיף ללוות אותנו במסענו גם השנה.

• נמזוג מים לכוס ונזמין את המשתתפים להוסיף מילות ברכה ואיחול.

זו כוס מרים הנביאה.

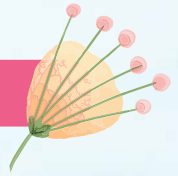
יהי רצון שְנִנְזָה לְשִׁתּוֹת מִמִּיּוֹמֵי בְּאֵר מֵרִים לְרִפּוּאָה וְלְגִאוּלָּה.

יהי רצון שְנִנְלָמַד מִמֵּרִים וּמִכָּל הַנְּשִׂים שֶׁיֵּצְאוּ מִמִּצְרַיִם לְצֵאת בְּתַפִּים

וּבִמְחֻלוֹת אֶל מוֹל הַנְּפִים שֶׁל חַיֵּי הַיּוֹם יוֹם וְלְשִׁיר בְּהוֹדָָה עֲלֵיהֶם.

מוציא מצה

המצה מייצגת את הפשוט ביותר שבחינו. נבקש הערב להעריך את הדברים הפשוטים והטובים.

על כל אלה | נעמי שמר

אָנָא, שְׁמור לי על כל אֵלֶּה
ועל אֶהוּבֵי נַפְשִׁי,
על הַשְּׂקֵט, על הַבְּרִי
ועל זֶה הַשִּׁיר.

שְׁמור אֵלַי על זֶה הַבַּיִת,
על הַגֶּן, על הַחֹמֶה,
מִיָּגוֹן, מִפֶּחַד פֶּתַע
וּמְמֻלְחָמָה.

על הַדְּבִשׁ ועל הַעֶקֶז,
על הַמֶּר וְהַמְּתוּק,
על בִּתְנוּ הַתִּינֻקָּת
שְׁמור אֵלַי הַטּוֹב.

על כל אֵלֶּה ...

שְׁמור על הַמַּעַט שְׁיֵשׁ לִי,
על הָאוֹר ועל הַטֶּף
על הַפְּרִי שְׁלֵא הַבְּשִׁיל עוֹד
וְשִׁנְאָסֶף.

על הָאִישׁ הַמְּבַעֲרֵת,
על הַפּוֹים הַזְּכִים,
על הָאִישׁ הַשֹּׁב הַבְּנִיָּה
מִן הַמְּרַחֲקִים,

על כל אֵלֶּה ...

מְרַשְׁרֵשׁ אֵילָן בְּרוּחַ,
מִרְחוֹק נוֹשֵׁר פּוֹכֵב,
מִשְׁאַלּוֹת לְבִי בַּחֲשׁוֹן,
נִרְשָׁמוֹת עֶקְשׁוֹ,

על כל אֵלֶּה, על כל אֵלֶּה,
שְׁמור נָא לִי אֵלַי הַטּוֹב,
על הַדְּבִשׁ ועל הַעֶקֶז,
על הַמֶּר וְהַמְּתוּק.
אֵל נָא תַעֲקֹר נְטוּעַ,
אֵל תִּשְׁפַח אֶת הַתְּקֵנָה
הַשִּׁבְנִי וְאִשְׁבָּה
אֵל הָאֶרֶץ הַטּוֹבָה.

מרור

המרור מבטא את הקושי המר, האבל, הכעס, הפחד והזיכרונות הרעים.

רבי נחמן מברסלב הציע דרך התמודדות: "כְּשֵׁינִי, חֵס וְשְׁלוֹם, דֵּינִים עַל יִשְׂרָאֵל, עַל-יְדֵי רְקוּדִים וְהַמְקָאֵת כַּף אֶל כַּף נַעֲשֶׂה הַמְתָּקֵת הַדֵּינִין". (ליקוטי מוהר"ן י', א)
ידוע שמחוזה גופנית מסוגלת לשחרר מתח שטמון ברגש ובנפש.

בואו ננסה לשחרר כך מועקות ותחושות קשות:

- עמדו וקפצו כמה קפיצות ביחד, הסתכלו זה על זו!
- או
- מחאו כף בחוזקה ביחד והסתכלו זו על זה.

איך אתם מרגישים עכשיו?

אנו כרוכים כולנו באותו גורל משתף, והשגנה אנו חשים זאת במיוחד. יש הקוראים לכך "ברית גורל".

על האחדות בחברה | י"ד סולובייצ'יק

היחידים השייכים לקהילה משלימים אלו את אלו. בכל אדם יש משהו מיוחד במינו, נדיר, שאינו ידוע לאחרים; לכל יחיד יש משהו מיוחד לומר, צבע מיוחד להוסיף לקשת הצבעים הקהילתית. לפיכך, כאשר מצטרף האדם הבודד לקהילה, הוא מוסיף מימד חדש למודעות הקהילה. הוא תורם משהו, ששום אדם אחר לא יכול היה לתרום. הוא מעשיר את הקהילה. אין לו תחליף. היהדות מאז ומתמיד ראתה את היחיד כאילו הוא עולם קטן... בשל אותה מיוחדות, מתכנסים בני האדם היחידים ביחד, משלימים אלו את אלו, ומשיגים אחדות.

מתוך כתב העת טראדישן, כרך 17/2 עמ' 9-10

שולחן עורך

"כל משפחה חייבת לבשל בין 15-10 מתכונים שיהיו קבועים בחייהם של בני הבית, מיום היוולדם והלאה. כמובן שאפשר קצת יותר או קצת פחות, אבל מה שחשוב זה אותם סירים שחוזרים כל שבת וכל חג, כי הם אלה שהופכים לעוגן רגשי בחיי המשפחה לדורות..."

לא בכל הבתים בישלו אוכל שהיה גורם לאנשים חוץ מבני הבית להנות ממנו, ולא כל אוכל של אמא הוא אוכל טעים לאנשים אחרים, אבל הוא כן זהות קולינרית, שהיא חלק ממי שאנחנו.

משם באנו ולשם אנחנו הולכים, ... תמיד תהיה בליבנו פינה לאוכל שגדלנו עליו, זה שבכל פעם שנטעם ממנו הוא ייקח אותנו במסע הזמן ... ותארו לכם שכל זה יכול לבוא מביס קטן של גפילטע פיש.

אני זוכר איך באוויר הייתה נישאת אווירת החג, הניקיונות, הבישולים, הרדיו שנשמע מכל בית, ... הקניות, הבגדים החדשים ולבסוף האוכל - האוכל שאני מתאווה לו ושמה שלא השתנה, והוא מלווה אותי עד היום".

חיים כהן, Ynet

צפון

הצפנו מילה הקשורה לפסח במילה אחרת. זהו את ההצפנה בעזרת ההגדרה. (המילה יכולה להופיע גם בשיכול אותיות, לדוגמה: "האיבר החושב במחברות" – האיבר החושב הוא המוח והוא חבוי במילה מחברות).

1. לחם העוני בתוך המצאה
2. החופש שבאחריות
3. החריף שבמחרוזת
4. דם, צפרדע וכינים בכמויות
5. זכר קורבן החגיגה בחוברת הצביעה
6. הנטויה עוזרת ליד החזקה
7. קופסת התיבול דומם שטה
8. הסבא של פסח מתחבא באוהלים
9. בעלת התוף שרה: ירוממוה
10. אין אור חבוי בשיכחון

תשובות:

מחברות – מוח
מחברות – מוח
מחברות – מוח
מחברות – מוח
מחברות – מוח
מחברות – מוח
מחברות – מוח
מחברות – מוח
מחברות – מוח
מחברות – מוח

נברך ונודה על הערב הזה ולמי שטרחו עבורו.

מודה אני | מאיר אריאל

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ וְלֶךְ עַל כָּל הַחֶסֶד וְהַאֲמִת וְהַטּוֹבָה וְהַרְעָה וְהַטּוֹבָה, שְׁעֵשִׂיתָ עִמָּדִי וְעַם
בֵּיתִי, וְעַם קְרוֹבֵי וִידֵינִי, וְעַם בְּנֵי עַמִּי וְעַם אֶרְצִי וְעַם כָּל הָעוֹלָם וְהָאָדָם אֲשֶׁר בְּרֵאתָ ...
יְהִי לָנוּ טוֹב טוֹב מְטוֹב טוֹב מְאֹד ...

עלינו לשבח | מרשה פאלק

עֲלֵינוּ לְשִׁבְחָה לְיַפְעֵת תִּבְלֵה,
לְפַעַל וְלַעֲמֹל לְתַקּוּן עוֹלָם,
כִּי בְכוּחֵנוּ לְבָנוֹת וּלְתַקּוּן,
וּבְיָדֵינוּ לְהַצְמִיחַ גְּאֻלָּה.

בְּיוֹם הַהוּא יִשְׁכְּנוּ לְבָטָח
כָּל בָּאֵי עוֹלָם.

מתוך ספר הברכות

כוס שלישית וכוסו של אליהו

נמוזוג כוס שלישית אחרי הרעש אשר פירק הרים ושיבר סלעים, ואחרי הרוח החזקה שנשבה כל החורף. נרים כוסית עתה, באביב, בצפייה לשמוע מעט קול דממה רכה ודקה.

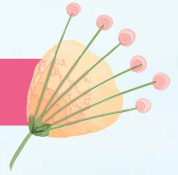
נפתח את הדלת לבואך, אליהו הנביא, כי מבקשים אנו להשיב לב אבות ואמהות על בנים ובנות ולב בנות ובנים על אמהות ואבות. נזכור ונשמור את הברית ואת הנס, ונביא לפתחך את הקושיות הגדולות שבפנינו, שרק אתה תוכל לפתור ולתריץ.

ניחל בלילה הזה, הנסתר בין הבדים, לשעה המרגיעה שבה נוכל לחזות בשנתם השלווה של ילדינו ואהובינו, ולשובם בשלום מהמרחקים של כל היקרים לנו. אילנה עב"ו גולן

ברוכה את עין החיים, מצמיחת פרי הגפן מרשה פאלק
ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, בורא פרי הגפן.

הלל

"לְלַמֵּד אֶת שְׁפָתוֹתַי בְּרִכְבָּה וְשִׁיר הַלֵּל" (לאה גולדברג) - עלינו ללמוד לברך על היש.

הללויה | יענקל'ה גלפון, מוני גל

בוֹנֵה אָדָם אֶת בְּנֵינוּ מִהֶבֶל וּקְלָפִים,
יוֹם יוֹם טוֹרֵחַ וְעַמּוּל, יוֹם יוֹם נִטְרָפִים.
אֲבָל אֵל מוֹל חֲרִבּוֹן קִלְפֵינוּ
עוֹלָה הַשְּׂמֵשׁ מִעֲלֵינוּ
וְהוּא אוֹסֵף אוֹתָם אֵלָינוּ
וְשִׁיר הַלְלוּיָהּ.

הַלְלוּיָהּ וְזֶה הַשִּׁיר
עוֹלָה מִכָּל פְּנוֹת הָעִיר
כְּשֶׁהָאָדָם אוֹסֵף אֶת כָּל קִלְפֵינוּ
וְשִׁיר הַלְלוּיָהּ.

אָדָם חוֹזֵר וְקָצִיר יוֹמוֹ צְנוּעַ הוּא וְכֵל,
נֶעַל גְּבוֹ צְרוֹת הַחוּל עוֹמְסוֹת לוֹ כְּמִגְדָּל.
הוּא לְפָנֵינוּ רוֹאֶה פְתָאוֹם
אֶת שְׂתֵי עֵינָיָה שֶׁל בְּתוֹ
וְהוּא אֵז שָׁר, וְהוּן אֶתוֹ
שְׁרוֹת הַלְלוּיָהּ.

הַלְלוּיָהּ, וְזֶה הַשִּׁיר
עוֹלָה מִכָּל פְּנוֹת הָעִיר
כְּשֶׁהָאָדָם וְשְׂתֵי עֵינָיָה בְּתוֹ
שְׁרִים הַלְלוּיָהּ.

כוס רביעית – לכבוד השינוי

נמוזוג כוס רביעית של סדר זה בשנה שבה הכל השתנה, ונשתה למען האומץ להשתנות ולכבוד ההכרה בפחד מהשינוי.

נלמד מהמשורר יהודה עמיחי שמנחה את בנו לאמץ דיבר נוסף על עשרת הדיברות: "לא תִשְׁתַּנֶּה", ובאותה עת גם: "הִשְׁתַּנֶּה, תִּשְׁתַּנֶּה". ניתן מקום בתוכנו לרצון בסדר, בקביעות ובהמשכיות ולחשש מפני שינוי סדרי עולם. ונמצא בנו כוחות להעז גם לא לשוב לדפוסים ולהרגלים קודמים, ולהשתנות מעט בעת הצורך.

נוסיף הלילה על אלה עוד דיבר אחד: תִּשְׁנֶה, תִּשְׁנֵי, תִּשְׁנֹו! כי כידוע, אני ואת/ה נשנה את העולם, ואם נשנה במשהו רק את החברה שלנו ואת מדינתנו - דיינו. נירה נחליאל

בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְּרֵי הַגֶּפֶן.

נרצה

חֶסֶל סְדוּר פֶּחָלְכָתוּ...

כְּאֲשֶׁר זָכִינוּ לְסַדֵּר אוֹתוֹ, בְּן נִזְכָּה לְ _____

• ערכו סבב שבו כל אחד ואחת מאחל איחול לעתיד ליושב לימינו, במילה אחת.

תפילה | אלי נצר

תן לנו חגים
שקטים כחיוכו של תינוק.
תן לנו בכיות קטנות
בחיק האשה הנאהבת.
תן לנו שירי לב,
הנאמרים בדומנת-לחש.
תן לנו זרועות קשרשים
לחבוק את הקשה והפצוע.
תן לנו לילות טהורי תקנה
אל מול אדמה גדולה ושותקת
עשה את ביתנו
מושכן לניגונים,
אל תוסיף לגזענו
טבעת ניגונים.

אי מושם, אשר לו בדרך
אי מושם, אשר פעמון
אי מושם, שזובה הביתה
בזמן הנכון!
אם שכחתי את הדרך
המקרת מושגים
פה ושם בצד הדרך
נשארו לי סימנים
סימני דרך, נעמי שמר

מדרשת חינוך
אגדה ו הלכה ו מנהיגות

